

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ІНСТАНЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ВИЩИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF INSTITUTIONAL JURISDICTION OF CASES INVOLVING HIGHER STATE AUTHORITIES IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS OF UKRAINE

Беген В.О., аспірант кафедри адміністративного та фінансового права
Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена питанням становлення і розвитку інстанційної юрисдикції справ за участю вищих органів державної влади у адміністративному судочинстві України. Наголошено, що дослідження інституційної юрисдикції справ з участю вищих органів державної влади є важливим напрямком для наукового та практичного розвитку юридичної сфери. Підкреслено, що глибокий аналіз цього питання може сприяти вдосконаленню правових процесів та забезпеченню ефективного взаємодії правових інститутів та органів влади в рамках судової системи. Сьогодні, у наукових та політичних колах відбувається активна дискусія щодо необхідності створення вищого спеціалізованого суду з розгляду спорів з приводу оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади – Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Розгляд справ з приводу оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади ускладнюється тим, що 15 грудня 2022 року Законом України «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду» Окружний адміністративний суд міста Києва ліквідований, утворений Київський міський окружний адміністративний суд із місцезнаходженням у місті Києві, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. До початку роботи Київського міського окружного адміністративного суду справи, підсудні окружному адміністративному суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, розглядаються та вирішуються Київським окружним адміністративним судом. Станом на сьогодні, Київський міський окружний адміністративний суд не розпочав роботу: не розпочалась процедура добору суддів; не визначене місцезнаходження такого суду, а майно Окружного адміністративного суду міста Києва передане іншим органам державної влади. Підкреслимо, що існування спеціалізованих судів є поширеною практикою в державах – членах Європейського Союзу, включаючи заснування спеціалізованих палат у вже існуючих судах або створення окремих спеціалізованих судів. Дослідження досвіду таких держав у сфері функціонування спеціалізованих судів щодо розгляду справ, учасниками яких є вищі органи державної влади, надасть змогу сформулювати пропозиції щодо удосконалення судової системи України у контексті стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

Ключові слова: адміністративне судочинство, спеціалізовані суди, інстанційна юрисдикція, справи за участю вищих органів державної влади.

The paper is dedicated to issues on establishment and development of institutional jurisdiction of cases involving higher state authorities in administrative proceedings of Ukraine. It is stressed, that research of the institutional jurisdiction of cases involving higher state authorities is an important direction for the scientific and practical development of the juridical affair. It is outlined, a deep analysis of this issue can contribute to the improvement of legal processes and providing effective interaction between legal institutions and authorities under the judicial system. Today, in in academic and political circles, an active discussion on the need to establish a higher specialized court to consider disputes concerning appeals against acts, actions or omissions of the highest state authorities – the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine has place. The consideration of cases concerning appeals against acts, actions or omissions of higher public authorities is complicated by the fact that on 15 December 2022, the Law of Ukraine "On Liquidation of the Kyiv District Administrative Court and Establishment of the Kyiv City District Administrative Court" liquidated the Kyiv District Administrative Court and established the Kyiv City District Administrative Court with its seat in Kyiv, with territorial jurisdiction over the city of Kyiv. Until the Kyiv City District Administrative Court starts functioning, cases under the jurisdiction of the district administrative court whose territorial jurisdiction extends to the city of Kyiv shall be considered and resolved by the Kyiv District Administrative Court. Today, Kyiv City District Administrative Court did not start working: the procedure for selecting judges has not started; the location of such a court has not been determined, and the property of the Kyiv District Administrative Court has been transferred to other state authorities. It is necessary to outline, that existence of specialised courts is a common practice in EU member states, including the establishment of specialised chambers in existing courts or the creation of separate specialised courts. The study of the experience of such countries in the field of functioning of specialised courts for consideration of cases involving the highest public authorities will make it possible to formulate proposals for improving the judicial system of Ukraine in the context of the strategic course of the State towards Ukraine's full membership in the European Union.

Key words: administrative proceedings, specialised courts, institutional jurisdiction, cases involving higher state authorities.

Актуальність проблеми. Дослідження інституційної юрисдикції справ за участю вищих органів державної влади є актуальним науково-практичним питанням та потребує проведення свого ґрунтовного дослідження. На особливу увагу заслуговують питання становлення інстанційної юрисдикції справ за участю вищих органів державної влади у адміністративному судочинстві України, що відображає етапи еволюції правової та судової системи України від часів здобуття незалежності і до нашої доби євроатлантичної інтеграції та цивілізаційної боротьби проти російської агресії.

Аналіз стану досліджень. Різні аспекти адміністративної юрисдикції суду розглядають у своїх працях В. М. Бевзенко, Р. В. Ватаманюк, М. Т. Гаврильців, В. В. Гордєєв, М. В. Калантай, Т. М. Кравцова, М. В. Ковалів, О. О. Кубоба, І. Б. Стахура, О. М. Сибіга,

Г. В. Панова, Н. О. Панова, І. Є. Петрова, Л. П. шеметенко, І. Є. Черняхівич та інші.

Аналіз їхніх досліджень свідчить про відсутність цілісного доктринального аналізу становлення та розвитку інстанційної юрисдикції справ за участю вищих органів державної влади у адміністративному судочинстві України. Аналіз цього питання може виявити ключові аспекти функціонування судово-правової системи та взаємодії правових інститутів з органами влади.

Формування цілей статті (постановка завдання) – це комплексний загальнотеоретичний аналіз проблем становлення та розвитку інстанційної юрисдикції справ за участю вищих органів державної влади у адміністративному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу. Становлення правового регулювання особливостей розгляду судами справ щодо

оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади в Україні перебуває у прямій залежності від розвитку адміністративної юстиції в Україні. Так, до прийняття галузевого законодавства, спори фізичних та юридичних осіб з органами державної влади та місцевого самоврядування вирішувались у порядку цивільного та господарського судочинства.

Зокрема, Цивільний процесуальний кодекс України (чинний до 01 вересня 2005 року) містив главу 31-А «Скарги на рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [2].

Положення статей 248-1 та 248-2 Цивільного процесуального кодексу України визначали, що громадянин має право звернутися до суду (військовослужбовець – до військового суду) із скаргою, якщо вважає, що рішенням, дією або бездіяльністю органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадової і службової особи порушено його права, свободи чи законні інтереси.

До суб'єктів, зазначених у частині першій цієї статті, рішення, дії або бездіяльність яких може бути оскаржено до суду, належать: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові чи службові особи, керівники підприємств, установ, організацій незалежно від їх підпорядкування і форм власності, керівні органи і керівники об'єднань громадян, а також службові особи, які виконують організаційно-розпорядчі, адміністративно-господарські обов'язки або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями. До рішень, дій або бездіяльності, що підлягають оскарженню, належать колегіальні і одноособові рішення, дії або бездіяльність, у зв'язку з якими особа вважає, що: порушено або порушуються її права, свободи чи законні інтереси; створено або створюються перепони для реалізації нею своїх прав, свобод чи законних інтересів або що житті заходи щодо реалізації її прав є недостатніми; покладено на неї обов'язки, не передбачені законом або передбачені законом, але без урахування конкретних обставин, за яких ці обов'язки повинні покладатися, або що вони покладені не уповноваженими на це особою чи органом; її притягнуто до відповідальності, яку не передбачено законом, або до неї застосовано стягнення за відсутності передбачених законом підстав, або неправомочною службовою особою чи органом.

28 квітня 1992 року Верховна Рада України схвалила Концепцію судово-правової реформи, згідно з розділом III якої запроваджується адміністративне судочинство, метою якого є розгляд спорів між громадянином і органами державного управління [3]. На рівні району вводяться адміністративні судді, які організаційно входять до складу районних (міських) чи міжрайонних судів. В обласних судах створюються судові колегії в адміністративних справах як суди першої та апеляційної інстанції. У Верховному Суді України діє колегія в адміністративних справах як суд апеляційної та касаційної інстанції. В ході судової реформи суди в адміністративних справах виділяються в окрему систему. Другий етап Концепції судово-правової реформи передбачає, крім іншого, створення адміністративних судів.

22 липня 1998 року Указом Президента України № 810/98 затверджена Концепція адміністративної реформи в Україні зміст якої полягав, з одного боку, у комплексній перебудові існуючої в Україні системи державного управління всіма сферами суспільного життя, з іншого – у розбудові деяких інститутів державного управління, яких Україна ще не створила як суверенна держава [4]. Концепція адміністративної реформи в Україні встановлювала, що нагальне значення має створення правової бази для повноцінного запровадження в Україні такої форми судового захисту прав і свобод громадян у сфері виконавчої влади, як адміністративна юстиція;

має бути передбачено поетапне формування Вищого адміністративного суду України, а також апеляційних та місцевих адміністративних судів; процедури розгляду справ в цих судах мають бути врегульовані окремим Адміністративно-процесуальним кодексом України.

Закон України «Про судоустрій України» № 3018-III від 07 лютого 2002 року (набрав чинності 01 червня 2002 року) визначив основні засади здійснення, у тому числі, адміністративного судочинства в Україні [5]. Зокрема, у частині другій статті 19 Закону України «Про судоустрій України» адміністративні суди визначені як спеціалізовані суди. Вказаний Закон також закріплював систему адміністративних судів: місцевими адміністративними судами є окружні суди, що утворюються в округах відповідно до указу Президента України (частина друга статті 21); апеляційними спеціалізованими судами є ... апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до указу Президента України (частина третя статті 25); вищими судовими органами спеціалізованих судів є ... Вищий адміністративний суд України ... (частина перша статті 38); у складі Верховного Суду України діють: ... 4) Судова палата в адміністративних справах (частина друга статті 48).

Частина четверта статті 22 Закону України «Про судоустрій України» визначала компетенцію адміністративних судів: місцеві адміністративні суди розглядають адміністративні справи, пов'язані з правовідносинами у сфері державного управління та місцевого самоврядування (справи адміністративної юрисдикції), крім справ адміністративної юрисдикції у сфері військового управління, розгляд яких здійснюють військові суди.

01 жовтня 2005 року Указом Президента України № 889/2002 в системі судів загальної юрисдикції утворено Вищий адміністративний суд України.

Указом Президента України №1417/2004 від 16 листопада 2004 року з 01 січня 2015 року утворено місцеві (окружні) адміністративні суди, апеляційні адміністративні суди; затверджено їх мережу (визначено території, на які поширюються повноваження) [6].

09 липня 2002 народні депутати України внесли до Верховної Ради України проект Адміністративного процесуального кодексу України (реєстраційний номер 1331) [7].

Первинна редакція проекту Адміністративного процесуального кодексу України визначала підсудність справ таким чином: 1) місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні: адміністративні справи, у яких однією із сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, які підсудні окружним адміністративним судам; усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності; адміністративні справи з приводу нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні. Окружним адміністративним судам підсудні адміністративні справи, у яких однією із сторін є державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, його посадова чи службова особа, крім справ з приводу їхніх рішень, дій чи бездіяльності у справах про адміністративні проступки (стаття 18). Верховному Суду України як суду першої інстанції підсудні спори за заявами: 1) про скасування реєстрації особи як кандидата в Президенти України; 2) щодо рішень, дій або бездіяльності Центральної виборчої комісії або її членів; 3) в інших випадках, передбачених законом (стаття 19). Частина третя статті 20 проекту визначала, що адміністративні справи з приводу оскарження нормативних актів Президента України, вищого чи центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, а також адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне

дипломатичне чи консульське представництво України, їх посадова чи службова особа, вирішуються Київським окружним адміністративним судом.

Доопрацьований законопроект Адміністративного процесуального кодексу України (поданий 27 травня 2003 року) був доповнений статтею 177, яка встановлювала особливості розгляду справ щодо законності нормативно-правових актів: постанов Верховної Ради України, Указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Проте, предметна та інстанційна підсудність адміністративних справ за участю вищих органів державної влади не змінилась, порівняно з первинною редакцією проекту Адміністративного процесуального кодексу України.

Проект Адміністративного процесуального кодексу України, поданий на друге читання, також доповнив правила предметної підсудності справ за участю вищих органів державної влади: адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, а також адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне дипломатичне чи консульське представництво України, їхня посадова чи службова особа, вирішуються Київським окружним адміністративним судом.

Після проходження третього читання назва законопроекту була змінена на «Кодекс адміністративного судочинства України».

У Кодексі адміністративного судочинства України, підписаному Головною Верховної Ради України 05 квітня 2005 року правила територіальної підсудності частково зазнали змін у частині визначення суду, уповноваженого розглядати таку категорію справ: адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України; адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне дипломатичне чи консульське представництво України, їхня посадова чи службова особа; а також адміністративні справи про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (частина третя статті 19) [1].

Повертаючи закон на доопрацювання до Верховної Ради України. Президент України пропонував, крім іншого, у частині третій статті 19 Кодексу слова «оскарження нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України» замінити словами «оскарження актів індивідуального характеру, прийнятих Президентом України, Верховною Радою України, актів Кабінету Міністрів України, що порушують права конкретної особи, нормативно-правових актів».

06 липня 2005 року Верховна Рада України прийняла Кодекс адміністративного судочинства України (набрав чинності 01 вересня 2005 року), який, крім іншого, визначив процедуру судового оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади в Україні [1].

Так, Кодекс адміністративного судочинства України (у редакції від 06 липня 2005 року) [1] передбачав такі правила розгляду справ за участю вищих органів державної влади в Україні:

– адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Президента України, Кабінету

Міністрів України, ... чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (частина третя статті 19);

– адміністративні справи, предметом оскарження в яких є рішення, дії чи бездіяльність Президента України, Кабінету Міністрів України, ... розглядаються і вирішуються в окружному адміністративному суді колегією у складі трьох суддів (частина перша статті 24);

– стаття 171 встановлювала особливості розгляду справ щодо законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим [8].

Варто звернути увагу на те, що положення Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 06 липня 2005 року) не визначали особливостей розгляду справ щодо оскарження індивідуальних актів вищих органів державної влади в Україні – під час розгляду таких справ застосуванню підлягали загальні норми Кодексу.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження» № 2181-VI від 13 травня 2010 року (набрав чинності 15 травня 2010 року) внесені суттєві зміни до Кодексу адміністративного судочинства України у частині порядку судового оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади [1]. Зокрема, частина четверта статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України викладена у такій редакції: «Вищому адміністративному суду України як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції». Вказаний Закон також доповнив Кодекс адміністративного судочинства України статтею 171-1, яка визначає особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції. При цьому, згідно з частиною шостою статті 171-1, рішення Вищого адміністративного суду України щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, є остаточним і не підлягає перегляду в апеляційному чи касаційному порядку.

Отже, починаючи з 15 травня 2010 року положення Кодексу адміністративного судочинства України визначили однакову інстанційну підсудність як для індивідуальних, так і для нормативно-правових актів вищих органів державної влади в Україні. Крім того, до переліку органів державної влади щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності яких встановлені особливі правила – віднесено Верховну Раду України. При цьому, інстанційна підсудність справ щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Кабінету Міністрів України не змінилась: відповідно до частини третьої статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 15 травня 2010 року), адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Варто звернути увагу на те, що до 19 березня 2014 року Вищий адміністративний суд України був єдиною судовою інстанцією для розгляд справ щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України – судові рішення у таких спорах не підлягали апеляційному та касаційному оскарженню або перегляду.

Проте, 19 березня 2014 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кодексу адміністратив-

ного судочинства України щодо компетенції Верховного Суду України» № 887-VII від 14 березня 2014 року [9], яким внесені зміни до статті 171-1 Кодексу адміністративного судочинства України, зокрема частину шосту викладено в такій редакції: «Рішення Вищого адміністративного суду України щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради юстиції підлягає перегляду Верховним Судом України у порядку, визначеному цим Кодексом».

Чергові суттєві зміни положень Кодексу адміністративного судочинства України пов'язані з проведенням судової реформи в Україні в 2016-2017 роках.

Так, 30 вересня 2016 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [10], який започаткував створення Верховного Суду, як суду касаційної інстанції (замість вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України). Також 02 червня 2016 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про суудоустрій і статус суддів» (набув чинності в цілому 30 вересня 2016 року) [11].

Внаслідок прийняття вказаних Законів, положення Кодексу адміністративного судочинства України зазнали змін, у тому числі щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності.

Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII набув чинності з дня початку роботи Верховного Суду, тобто з 15 грудня 2017 року [12].

Згідно з частиною першою статті 27 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 15 грудня 2017 року) адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. Відповідно до частини четвертої статті 22 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 15 грудня 2017 року) Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України. Стаття 264 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 15 грудня 2017 року) встановлює особливості розгляду справ щодо законності (крім конституційності) постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, а стаття 266 – щодо законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України; законності дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України. Згідно з частиною п'ятою статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 15 грудня 2017 року) судом апеляційної інстанції у справах, визначених частиною другою цієї статті, є Велика Палата Верховного Суду.

Отже, зміни до Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції від 15 грудня 2017 року), у більшості пов'язані з ліквідацією Вищого адміністративного суду України, Верховного Суду України та утворенням Верховного Суду.

Таким чином, станом на сьогодні Кодекс адміністративного судочинства України, у загальному, визначає такий порядок розгляду справ щодо актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади в Україні:

– адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (частина перша статті 27);

– адміністративні справи з приводу оскарження індивідуальних актів, дій та бездіяльності Кабінету Міністрів України, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань) роз-

глядаються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача (частина перша статті 25);

– апеляційне та касаційне оскарження судових рішень у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України здійснюється у загальному порядку;

– Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, бездіяльності Кабінету Міністрів України щодо невнесення до Верховної Ради України законопроекту на виконання (реалізацію) рішення Українського народу про підтримку питання загальнодержавного значення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою (частина четверта статті 22);

– Велика Палата Верховного Суду є судом апеляційної інстанції у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, бездіяльності Кабінету Міністрів України щодо невнесення до Верховної Ради України законопроекту на виконання (реалізацію) рішення Українського народу про підтримку питання загальнодержавного значення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою (частина п'ята статті 266);

– стаття 266 визначає особливості провадження у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, бездіяльності Кабінету Міністрів України щодо невнесення (реалізацію) рішення Українського народу про підтримку питання загальнодержавного значення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою.

Висновки та пропозиції дослідження. Підсумовуючи, наголосимо, що дослідження інституційної юрисдикції справ з участю вищих органів державної влади є важливим напрямком для наукового та практичного розвитку юридичної сфери. Глибокий аналіз цього питання може сприяти вдосконаленню правових процесів та забезпеченню ефективного взаємодії правових інститутів та органів влади в рамках судової системи. Сьогодні, у наукових та політичних колах відбувається активна дискусія щодо необхідності створення вищого спеціалізованого суду з розгляду спорів з приводу оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади – Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

Розгляд справ з приводу оскарження актів, дій чи бездіяльності вищих органів державної влади ускладнюється тим, що 15 грудня 2022 року Законом України «Про ліквідацію Окружного адміністративного суду міста Києва та утворення Київського міського окружного адміністративного суду» Окружний адміністративний суд міста Києва ліквідований, утворений Київський міський окружний адміністративний суд із місцезнаходженням у місті Києві, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. До початку роботи Київського міського окружного адміністративного суду справи, підсудні окружному адміністративному суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, розглядаються та вирішуються Київським окружним адміністративним судом. Станом на сьогодні, Київський міський окружний адміністративний суд не розпочав роботу: не розпочалась процедура добору суддів; не визначене місцезнаходження такого суду, а майно Окружного адміністративного суду міста Києва передане іншим органам державної влади.

26 вересня 2023 року Україна отримала від Сполучених Штатів Америки перелік пріоритетних реформ, крім

іншого, у частині створення, після ліквідації Окружного адміністративного суду міста Києва, нового спеціалізованого суду з розгляду адміністративних справ учасниками яких є національні державні органи, укомплектованого належним чином перевіреними суддями. Рішення Вищої ради правосуддя «Про визначення кількості суддів у Вищому антикорупційному суді» від 26 вересня 2023 року № 930/0/15-23 дає підстави для висновку про те, що рекомендації Сполучених Штатів Америки будуть виконуватись невідкладно: Вища рада правосуддя збільшила кількість суддів у Вищому антикорупційному суді – що було визначене, як пріоритетна реформа поряд зі створенням спеціалізованого суду з розгляду адміністративних справ [13].

Більш того, відповідно до висновків, які увійшли у щорічну доповідь 2023 року, щодо розширення Європейського Союзу у контексті подання Україною заявки

на членство в Європейському Союзі [14], після ліквідації Окружного адміністративного суду Києва слід створити новий адміністративний суд для розгляду справ за участю центральних органів влади, який буде укомплектований за рахунок належним чином перевірених суддів.

Таким чином, існування спеціалізованих судів є поширеною практикою в державах – членах Європейського Союзу, включаючи заснування спеціалізованих палат у вже існуючих судах або створення окремих спеціалізованих судів. Дослідження досвіду таких держав у сфері функціонування спеціалізованих судів щодо розгляду справ, учасниками яких є вищі органи державної влади, надасть змогу сформулювати пропозиції щодо удосконалення судової системи України у контексті стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18 липня 1963 року № 2747-IV. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1502-06#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
3. Концепція судово-правової реформи: Постанова ВРУ від 28 квітня 1992 року *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
4. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні Указ Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text> (дата звернення 20.11.2023 р.).
5. Про судоустрій України: Закон України від 07 лютого 2002 року. № 3018-III. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14/ed20020207#Text> (дата звернення 20.11.2023 р.).
6. Про утворення місцевих адміністративних судів, затвердження їх мережі: Указом Президента України від 16 листопада 2004 року № 1417/2004. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417/2004#Text> (дата звернення 20.11.2023 р.).
7. Проект Адміністративного процесуального кодексу України: Реєстраційний номер 1331 URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1331&skl=5 (дата звернення 20.11.2023 р.).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження: Закон України від 13 травня 2010 року № 2181-VI. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2181-17/ed20100513#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
9. Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України щодо компетенції Верховного Суду України : Закон України від 14 березня 2014 року. № 887-VII. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-18/ed20161130#n7>
10. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
11. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/ed20160602#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
12. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Верховна Рада України*. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>. (дата звернення 20.11.2023 р.).
13. Про визначення кількості суддів у Вищому антикорупційному суді : Вищої ради правосуддя «Про визначення кількості суддів у Вищому антикорупційному суді» від 26 вересня 2023 року № 930/0/15-23. URL: https://hcj.gov.ua/file/930_26.09.2023.docx (дата звернення 20.11.2023 р.).
14. Key findings of the 2023 Report on Ukraine. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_5631. (дата звернення 20.11.2023 р.).